സമ്പൂർണ്ണകൃതികൾ: ഭാഗം VIII

കെ. ദാമോദരൻ

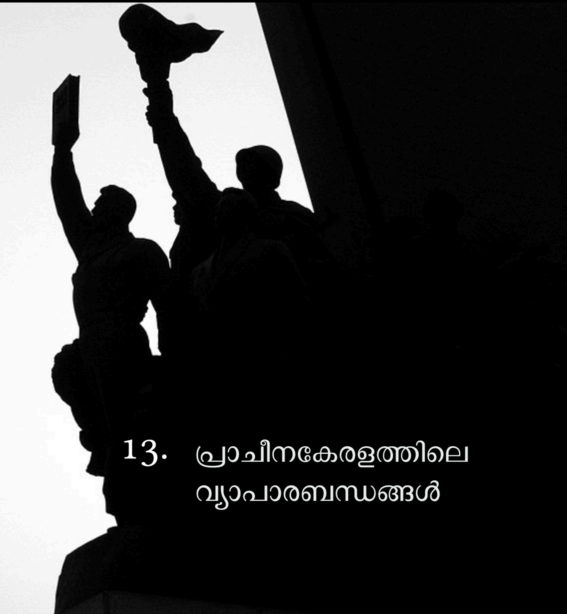

13. പ്രാചീനകേരളത്തിലെ വ്യാപാരബന്ധങ്ങൾ

സമ്പൂർണ്ണകൃതികൾ: ഭാഗം VIII

കെ. ദാമോദരൻ

(മലയാളം: രാഷ്ട്രീയം, ചരിത്രം)

കെ. ദാമോദരൻ എഡിറ്റോറിയൽ കമ്മിറ്റി

- ആന്റണി തോമസ്
- സി. എൻ. ജയദേവൻ
- എം. പി. അച്യുതൻ
- ഐ. വി. ശശാങ്കൻ
- ഡോ. വള്ളിക്കാവ് മോഹൻദാസ്

© 2009–2020 Prabhatham Printing & Publishing Co. (P) Ltd., Trivandrum, owned by Communist Party of India, Trivandrum.

Printed editions published by Prabhatham Printing & Publishing Co. (P) Ltd.

First published in print media 2009.

The electronic versions are released under the provisions of Creative Commons Attribution By Share Alike license for free download and usage.

The electronic versions were generated from sources marked up in LaTeX in a computer running GNU/LINUX operating system. PDF was typeset using XeTeX from TeXLive 2020. The base font used was traditional script of Rachana, contributed by KH Hussain, et al. and maintained by Rachana Institute of Typography. The font used for Latin script was Linux Libertine developed by Philipp H. Poll.

Cover: Mansu Hill Grand Monument, a picture of sculpture by Jennybento. The image is taken from Wikimedia Commons and is gratefully acknowledged.

Sayahna Foundation
JWRA 34, Jagathy, Trivandrum, India 695014
URL: www.sayahna.org

ഉള്ളടക്കം

13 പ്രാചീനകേരളത്തിലെ വ്യാപാരബന്ധങ്ങൾ . . . 1
1 വെച്ചുമാറ്റത്തിൽ നിന്ന് നാണ്യവ്യവസ്ഥയിലേക്ക് 2
2 കൊടുങ്ങല്ലൂർ 3
3 കയറ്റുമതിയും ഇറക്കുമതിയും 4
4 നാണ്യങ്ങൾ നൽകുന്ന തെളിവ് . . . 5

13

പ്രാചീനകേരളത്തിലെ വ്യാപാരബന്ധങ്ങൾ

ആര്യൻമാർ വടക്കേ ഇന്ത്യയിലെ സിന്ധുഗംഗാതീരങ്ങളിൽ കുടിയേറിപ്പാർക്കാൻ തുടങ്ങിയതിന് എത്രയോ മുമ്പുതന്നെ തെക്കെ ഇന്ത്യയിലെ ജനങ്ങൾ സംസ്കാരത്തിന്റെ പാതയിലൂടെ മുന്നേറാൻ ആരംഭിച്ചു കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നുവെന്ന വസ്തുത ഇപ്പോൾ മിക്കവാറും അംഗീകരിക്കപ്പെട്ടുകഴിഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. ഇന്ത്യയിൽ ദ്രാവിഡരാണ് ആദ്യമായി കൃഷിപ്പണി ആരംഭിച്ചത് എന്ന് പല പണ്ഡിതൻമാരും വ്യക്തമാക്കിയിട്ടുണ്ട്. [1] കൃഷി മാത്രമല്ല, കൈവേല, കച്ചവടം മുതലായവ അഭിവൃദ്ധിപ്പെടാൻ തുടങ്ങിയിരുന്നു. കടലോരപ്രദേശങ്ങളിലെ ജനങ്ങൾ ഓടം, തോണി, പത്തേമ്മാരി, ചെറിയതരം മരക്കപ്പലുകൾ മുതലായവയുടെ നിർമ്മാണത്തിൽ വൈദഗ്ദ്യം നേടിക്കഴിഞ്ഞിരുന്നു. കടലിൽ നിന്ന് മീൻപിടിക്കാൻ മാത്രമല്ല, ദൂരദേശങ്ങളുമായി വ്യാപാരം നടത്താനും അവ ഉപയോഗിച്ചിരുന്നു. തെക്കെ ഇന്ത്യയിലെ പ്രാചീനനിവാസികളും ആര്യൻമാർക്കുമുമ്പുണ്ടായിരുന്ന സിന്ധൂതടത്തിലെ പ്രാചീനനിവാസികളും തമ്മിൽ വ്യാപാരബന്ധങ്ങളുണ്ടായിരുന്നുവെന്നതിന്റെ ചില തെളിവുകൾ ഹാരപ്പയിൽ നിന്നും മോഹൻജദോരയിൽ നിന്നും ലഭിച്ചിട്ടുണ്ട്. സിന്ധൂതട സംസ്കാരം ക്രി.മു. 3500 നും 2500 നുമിടയ്ക്കാണ് നിലനിന്നിരുന്നതെന്ന് സ്ഥാപിക്കപ്പെട്ടുകഴിഞ്ഞിട്ടുണ്ടല്ലോ. അപ്പോൾ ചുരുങ്ങിയത് 4500 കൊല്ലങ്ങൾക്കു മുമ്പുമുതൽക്കെങ്കിലും ദക്ഷിണേന്ത്യക്കാർ അന്യനാട്ടുകാരുമായുള്ള വ്യാപാരബന്ധങ്ങളിലേർപ്പെട്ടുകഴിഞ്ഞിട്ടുണ്ടാവണം. പക്ഷേ, ഈ അതിപ്രാചീനമായ വ്യാപാരബന്ധങ്ങളെപ്പറ്റി പഠിക്കാൻവേണ്ട ചരിത്രപരമായ തെളിവുകൾ ഇപ്പോഴും അപര്യാപ്തങ്ങളും അതൃപ്തികരങ്ങളുമാണ്. അശോകചക്രവർത്തിക്കു മുമ്പുപയോഗിക്കപ്പെട്ട ചില പഴയ നാണ്യങ്ങൾ കേരളക്കരയിൽ നിന്ന് കണ്ടുകിട്ടിയിട്ടുണ്ട്. എന്നാൽ, അക്കാലത്തെ വ്യാപാരത്തിന്റെ സ്ഥിതി എന്തായിരുന്നു എന്നു വ്യക്തമല്ല. ഉത്തരേന്ത്യയുമായി മാത്രമല്ല, ആയിരമായിരം നാഴിക ദൂരത്തുകിടക്കുന്ന വിദേശരാജ്യങ്ങളുമായും ദക്ഷിണേന്ത്യക്കാർക്ക് വ്യാപാരബന്ധങ്ങളുണ്ടായിരുന്നുവെന്ന് പല ചരിത്രകാരൻമാരും ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചിട്ടുണ്ട്. ഉദാഹരണത്തിന്, ക്രിസ്ത്വബ്ദത്തിന് മൂവായിരം വർഷങ്ങൾക്ക് മുമ്പ് ബാബിലോണിയയിൽ ഉർബഗാസ് എന്ന രാജാവ് ഭരണം നടത്തിയിരുന്ന കാലത്ത് ഇന്ത്യയും ബാബിലോണിയയും തമ്മിൽ ധാരാളം കച്ചവടം നടന്നിരുന്നു എന്ന് ഡോക്ടർ സേയ്സ് പറയുന്നു. ക്രി.മു. 10-ാം നൂറ്റാണ്ടിൽ പാലസ്തീനിൽ രാജ്യഭാരം ചെയ്തിരുന്ന സോളമൻ കേരളക്കരയിൽനിന്ന് ആനക്കൊമ്പ്, ചന്ദനം, മയിലുകൾ മുതലായവ തന്റെ രാജ്യത്തേക്ക് വരുത്തിയിരുന്നുവത്രേ. അക്കാലത്ത് കാർത്തേജിലെ ഫിന്നീഷ്യക്കാരായിരുന്നുവത്രേ കേരളവുമായുള്ള വ്യാപാരബന്ധങ്ങളിൽ മുന്നിട്ടുനിന്നത്. കാർത്തേജ് പട്ടണത്തിന്റെ ഗോപുരവാതിലുകളിൽ കേരളത്തിൽ നിന്നും വരുത്തപ്പെട്ട ചന്ദനമരങ്ങൾകൊണ്ട് നിർമ്മിക്കപ്പെട്ടവയായിരുന്നുവെന്ന് ബോസ്വത്ത്സ്മിത്ത് എന്ന ഗ്രന്ഥകാരൻ പറയുന്നു. ക്രി.മു. 7-ാം നൂറ്റാണ്ടിന്റെ ആരംഭത്തിൽ ബാബിലോണിയയായിത്തീർന്നു ഏഷ്യയുടെ വ്യാപാരകേന്ദ്രം. യവനൻമാർ, ജൂതൻമാർ, ഫിന്നീഷ്യക്കാർ, ചൈനാക്കാർ, ഇന്ത്യാക്കാർ മുതലായ പല രാജ്യക്കാരും തങ്ങളുടെ ചരക്കുകൾ വിറ്റഴിക്കാൻ വേണ്ടി ബാബിലോണിയയിലെത്തിച്ചേർന്നിരുന്നുവത്രേ. ഏതാണ്ടിതേകാലത്ത് തെക്കെ ഇന്ത്യാക്കാരുടെ ഒരു കോളനി ബാബിലോണിയയിൽ സ്ഥാപിക്കപ്പെടുകയുണ്ടായെന്നും അത് ക്രി.പി. 7-ാം നൂറ്റാണ്ടുവരെ നിലനിന്നുവെന്നും ചില ചരിത്രകാരൻമാർ പറയുന്നു. [2] പിന്നീട് അലക്സാണ്ടർ ഈജിപ്ത് കീഴടക്കിയതിനുശേഷം സ്ഥാപിച്ച അലക്സാണ്ട്രിയ നഗരമായിത്തീർന്നു ഇന്ത്യയും യൂറോപ്പും തമ്മിലുള്ള വ്യാപാരത്തിന്റെ കേന്ദ്രം. ഈജിപ്തിൽ ടോളമി ഫിലിഡെൽഫസ് എന്ന രാജാവ് ഭരണം നടത്തിയിരുന്ന കാലത്ത് അലക്സാണ്ട്രിയയിൽ ഇന്ത്യൻ സ്ത്രീകളും ഇന്ത്യൻ വേട്ടനായ്ക്കളും ഇന്ത്യൻ കാക്കകളും ഇന്ത്യൻ കുരുമുളകും കാണപ്പെട്ടിരുന്നുവത്രെ. [3]

ക്രി.മു. ഒന്നാംസഹസ്രാബ്ദത്തിന്റെ ഉത്തരാർദ്ധത്തിൽ ഗ്രീക്കുകാരായിരുന്നു യൂറോപ്പും ഇന്ത്യയും തമ്മിലുള്ള വ്യാപാരത്തിലെ ഇടത്തട്ടുകാർ. ഗ്രീക്കുകച്ചവടക്കാരാണ് ഈജിപ്തിൽ നിന്ന് വീഞ്ഞ്, പിച്ചള, ഈയം ഗ്ലാസ് മുതലായവ വിറ്റഴിക്കാനും, കുരുമുളക്, വെറ്റില, മസ്ലിൻ തുണികൾ, ആനക്കൊമ്പ്, മുത്ത് മുതലായവ വാങ്ങിക്കൊണ്ടുപോകാനും വേണ്ടി കൊടുങ്ങല്ലൂരിലേക്ക് വന്നുകൊണ്ടിരുന്നത്. [4]

എന്നാൽ ക്രി.മു. ഒന്നാം നൂറ്റാണ്ടിൽ റോമാക്കാർ ഈജിപ്ത് കീഴടക്കിയതോടുകൂടി സ്ഥിതിമാറി. അതുമുതൽക്കാണ് റോമും കേരളവും തമ്മിലുള്ള വ്യാപാരബന്ധങ്ങൾ ശക്തിപ്പെട്ടത്. ഈ കാലഘട്ടംവരെ കേരളത്തിന് വിദേശവ്യാപാരത്തിലുണ്ടായിരുന്ന സ്ഥാനമെന്തെന്ന് മനസിലാക്കാൻ കൂടുതൽ ഗവേഷണങ്ങളാവശ്യമാണ്. എന്നാൽ, ക്രിസ്ത്വാബ്ദത്തിന് തൊട്ടുമുമ്പും ക്രിസ്ത്വാബ്ദം ആദ്യശതകങ്ങളിലും എന്തായിരുന്നു സ്ഥിതി എന്നു പഠിക്കാൻ അത്രതന്നെ വിഷമമില്ല. സംഘംകൃതികൾ, പുരാതനഗവേഷകൻമാർ കണ്ടെടുത്തിട്ടുള്ള നാണയങ്ങൾ, വിദേശീയരായ ഗ്രന്ഥകാരൻമാരെഴുതിവച്ചിട്ടുള്ള പുസ്തകങ്ങൾ മുതലായവയിൽ നിന്ന് പ്രാചീനകേരളത്തിന്റെ വ്യാപാരബന്ധങ്ങളെ സംബന്ധിച്ച ധാരാളം വിവരങ്ങൾ ലഭിക്കുന്നതാണ്.

---

1. John Hewell: Prehistoric Ruling Races.
2. P. T. Sreenivasa Iyengar: History of Tamils, P. 192.
3. P. T. Sreenivasa Iyengar: History of Tamils, P. 193.
4. Kanakasabhai: The Tamils Eighteen Hundred Years ago, P. 37.

1 വെച്ചുമാറ്റത്തിൽ നിന്ന് നാണ്യവ്യവസ്ഥയിലേക്ക്

ഗോത്രസമുദായവ്യവസ്ഥയിൽനിന്ന് വർഗസങ്കീർണ്ണമായ ഒരു പരിഷ്കൃരിച്ച സാമൂഹ്യവ്യവസ്ഥയിലേക്കുള്ള പരിവർത്തന ഘട്ടത്തിന്റെ ചില പ്രതിഫലനങ്ങൾ ആദ്യകാല സംഘംകൃതികളിൽ കാണാം. അതിനുമുമ്പുതന്നെ കൈമാറ്റവ്യവസ്ഥ ആരംഭിച്ചിട്ടുണ്ടാവണം. ആദ്യകാലത്ത് നാണയങ്ങളുണ്ടായിരുന്നില്ല. കൊള്ളകൊടുക്കകൾ നടന്നിരുന്നത് പണത്തിന്റെ സഹായമില്ലാതെയാണ്. ചരക്കുകൊടുത്ത് പകരം ചരക്കുവാങ്ങുക എന്ന ബാർട്ടർ സമ്പ്രദായമാണ്, അല്ലെങ്കിൽ വച്ചുമാറ്റസമ്പ്രദായമാണ്, നിലവിലുണ്ടായിരുന്നത്. 'കാന്തൾപ്പൂമാലകളും കൊലവില്ലുകളും ധരിച്ച വേടൻമാർ കാടുകളിൽ നിന്ന് ചുവന്ന കൊമ്പുകളോടുകൂടിയ കാട്ടുപശുക്കളെ വേട്ടയാടിക്കിട്ടുന്ന ഇറച്ചിയും മദയാനകളുടെ വെൺകൊമ്പുകളും ചീരാർന്ന കടത്തെരുവുകളിൽ കൊണ്ടുചെന്ന് വിറ്റുകിട്ടുന്നതൊക്കെ കൊടുത്ത് കള്ളു വാങ്ങികുടിച്ചുവരുന്ന പാലപ്രദേശനിവാസികളെപ്പറ്റി സംഘകൃതികളിൽ പരാമർശിക്കുന്നുണ്ട്. വേടർ കൊണ്ടുവന്ന മാനിറച്ചിയോ ഇടയർ കൊണ്ടുവന്ന തൈരോ വാങ്ങിവച്ച് പകരം വീട്ടിലെ മച്ചിൽ നിന്ന് നെല്ലെടുത്ത് കൊടുക്കുന്ന മരുതനിലത്തിലെ ധനാഢ്യകളായ സ്ത്രീകളെപ്പറ്റി പുറനാനൂറിലെ ഒരു പാട്ടിൽ വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു.' 'തേനും നെയ്യും കിഴങ്ങും കൊടുത്ത് പകരം മീനും കള്ളും നെല്ലും വാങ്ങിക്കൊണ്ടുപോകുന്നു; കരിമ്പും അവിലും കൊടുത്ത് പകരം കള്ളും മാനിറച്ചിയും വാങ്ങുന്നു.' എന്നിങ്ങനെ മറ്റൊരു കൃതിയിൽ പ്രസ്താവിക്കുന്നു. [5] ഉപ്പുകൊടുത്ത് നെല്ലുവാങ്ങുക, അവിൽകൊടുത്ത് കള്ളുവാങ്ങുക, തേനും കനികളും കൊടുത്ത് കള്ളും കരിമ്പും വാങ്ങുക—ഇങ്ങനെ ആദ്യകാലത്ത് നേരിട്ടുള്ള കൈമാറ്റമാണ് നടന്നിരുന്നത്. നെല്ലായിരുന്നു ഏറ്റവും ഉപയോഗകരമായ കൈമാറ്റച്ചരക്ക്. ഏതു ചരക്കും നെല്ലിനുവേണ്ടി കൈമാറുക, ആ നെല്ലുകൊടുത്ത് ആവശ്യമുള്ളപ്പോൾ ഇഷ്ടമുള്ള മറ്റു ചരക്കുകൾ വാങ്ങുക ഇങ്ങനെ ക്രമത്തിൽ കൈമാറ്റത്തിന്റെ മധ്യവർത്തിയെന്ന നിലയ്ക്ക് നെല്ലുപയോഗിക്കാൻ തുടങ്ങി. പിന്നേയും വളരെ കഴിഞ്ഞിട്ടാണ് ലോഹനാണ്യങ്ങൾ പ്രചാരത്തിൽ വന്നത്. ചേര-ചോഴ പാണ്ഡ്യരാജ്യങ്ങളുടെ നാണ്യങ്ങൾ പൊതുവിൽ ഈയം, ചെമ്പ് തുടങ്ങിയ വിലകുറഞ്ഞ ലോഹങ്ങൾകൊണ്ടാണ് നിർമ്മിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നത്. ഗവേഷകൻമാർ തെക്കെ ഇന്ത്യയിലെ വിവിധ ഭാഗങ്ങളിൽ നിന്ന് ചെമ്പുകൊണ്ടുള്ള ഒട്ടനവധി പ്രാചീന നാണ്യങ്ങൾ കണ്ടെടുത്തിട്ടുണ്ട്. ഒരു വശത്ത് കൈയിൽ കുന്തമോ വില്ലോ പിടിച്ചുനിൽക്കുന്ന ആളുകളുടെ ചിത്രങ്ങളോടു കൂടിയ ചെമ്പുനാണ്യങ്ങൾ ചോഴരാജാക്കൻമാരുടെയോ ചേരരാജാക്കൻമാരുടെയോ നാണ്യങ്ങളായിരിക്കാനിടയുണ്ടെന്ന് സെവെൽഫ് അനുമാനിക്കുന്നു. [6] വില കുറഞ്ഞ ഇത്തരം ലോഹനാണ്യങ്ങൾ വിദേശവ്യാപാരത്തിന് പറ്റിയവയായിരുന്നില്ല. എന്തെന്നാൽ, കയറ്റുമതികൾ ഇറക്കുമതികളേക്കാൾ കൂടുതലായിരുന്നതുകൊണ്ട് കേരളത്തിൽ നിന്ന് അന്യനാട്ടുകളിലേയ്ക്ക് പണം കയറ്റി അയയ്ക്കേണ്ടിവരുന്നില്ല. മറിച്ച്, റോമൻ നാണ്യങ്ങളും മറ്റും കേരളത്തിലേക്ക് വന്നുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. അക്കാലത്ത് പ്രചരിച്ചിരുന്ന ധാരാളം വിദേശനാണ്യങ്ങൾ കേരളത്തിലെയും മദിരാശിയിലെയും കാഴ്ചബംഗ്ലാവുകളിൽ സൂക്ഷിച്ചുവയ്ക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്.

---

5. പൊരുനർ ആറ്റുപ്പടൈ, 214–217.
6. G. K. Banargee in a A Comprehensive History of India. P. 804.

2 കൊടുങ്ങല്ലൂർ

ചേരരാജാക്കൻമാരുടെ തലസ്ഥാനനഗരിക്കടുത്തു കിടന്നിരുന്നതും കപ്പലുകൾക്ക് കരയ്ക്കണയാൻ ധാരാളം സൗകര്യങ്ങളുണ്ടായിരുന്നതുമായ മുസിരീസ് അല്ലെങ്കിൽ കൊടുങ്ങല്ലൂർ ആയിരുന്നു അക്കാലത്ത് കേരളത്തിലെ ഏറ്റവും വലിയ വ്യാപാരകേന്ദ്രം. ഈജിപ്തുകാർ, ഫിനിഷ്യക്കാർ, ഗ്രീക്കുകാർ, റോമക്കാർ എന്നിങ്ങനെ വിവിധരാജ്യങ്ങളിൽ നിന്നുള്ള വിദേശികൾ കച്ചവടത്തിനുവേണ്ടി കൊടുങ്ങല്ലൂരിലേക്ക് വരികയുണ്ടായി. ആദ്യകാലത്ത് മധ്യധാരണാഴി പ്രദേശങ്ങളിലെ പട്ടണങ്ങളിൽ നിന്ന് ഫിനീഷ്യക്കാർ, ഈജിപ്തുകാർ തുടങ്ങിയ വിദേശവ്യാപാരികൾ കരയിൽ നിന്നു വളരെ വിട്ടകലാതെ സുദീർഘവും വിഷമംപിടിച്ചതും കടൽക്കള്ളൻമാരുടെ ഭീഷണിനിറഞ്ഞതുമായ കപ്പൽയാത്ര നടത്തിക്കൊണ്ടാണ് കൊടുങ്ങല്ലൂരിലെത്തിച്ചേർന്നത്. എന്നാൽ ക്രി.മു. 30-ൽ ഈജിപ്ത് പിടിച്ചടക്കിയ അഗസ്റ്റസ് എന്ന റോമൻ ചക്രവർത്തി ഇന്ത്യയുമായുള്ള കച്ചവടം അഭിവൃദ്ധിപ്പെടുത്തുന്നതിനുവേണ്ടി പുതിയൊരു കടൽമാർഗം കണ്ടുപിടിക്കുവാനുള്ള ശ്രമങ്ങളാരംഭിച്ചു. ക്രി.പി. ഒന്നാംനൂറ്റാണ്ടിന്റെ പൂർവാർദ്ധത്തിൽ ക്ളോഡിയസിന്റെ ഭരണകാലത്ത് ഹിപ്പാലേസ് എന്ന സാഹസികനായ ഒരു നാവികത്തലവൻ തെക്കുപടിഞ്ഞാറൻ കാറ്റിന്റെ സഹായത്തോടുകൂടി അറബിക്കടലിന്റെ മദ്ധ്യത്തിലൂടെത്തന്നെ കപ്പലോടിച്ച് കൊടുങ്ങല്ലൂരിലെത്തിച്ചേരാൻ കഴിയുമെന്നു കണ്ടുപിടിച്ചു. ഈ കണ്ടുപിടുത്തം റോമും കേരളവും തമ്മിലുള്ള കച്ചവടത്തിന് പുതിയൊരു പ്രചോദനം നൽകുകയും ഒരു വ്യാപാരകേന്ദ്രമെന്ന നിലയ്ക്കുള്ള കൊടുങ്ങല്ലൂരിന്റെ അന്തസും പ്രശസ്തിയും പൂർവാധികം വർദ്ധിപ്പിക്കുകയും ചെയ്തു. അതുകൊണ്ട് തന്നെയായിരിക്കാം ഹിപ്പാലസിന്റെ ധീരമായ സാഹസികത്വത്തിനുള്ള ഒരഭിനന്ദനമെന്ന നിലയ്ക്ക് തെക്കുപടിഞ്ഞാറൻ കാറ്റ് 'ഹിപ്പാലസ്' എന്ന പേരിലറിയപ്പെടാൻ തുടങ്ങിയത്.

ഉറപ്പും ഒതുക്കവുമുള്ള ഒരു സാമ്രാജ്യം കെട്ടിപടുക്കുകയും തെക്കുപടിഞ്ഞാറൻ കാറ്റ്, വടക്കുകിഴക്കൻ കാറ്റ് എന്നീ രണ്ടു കാലവർഷക്കാറ്റുകളുടെ സ്വഭാവവും ശക്തിയും സമയഭേദങ്ങളും മറ്റും മനസ്സിലാക്കുകയും ഫിനീഷ്യക്കാരുടെ കപ്പൽനിർമാണശാസ്ത്രം പഠിക്കുകയും ചെയ്തുകൊണ്ടാണ് റോമക്കാർക്ക് ഇന്ത്യയും യൂറോപ്പും തമ്മിലുള്ള വ്യാപാരബന്ധങ്ങൾ അതിവേഗം പുഷ്ടിപ്പെടുത്താൻ കഴിഞ്ഞത്. [7] 'കാലവർഷക്കാറ്റിന്റെ ഉപയോഗം കണ്ടുപിടിച്ചതോടുകൂടി പൊതുവിൽ ഇന്ത്യൻ വ്യാപാരമാകെയും ഇന്ത്യൻ ചരക്കുകളുടെ റോമൻ ഇറക്കുമതികളും വളരെയധികം വർദ്ധിച്ചു. പൗരസ്ത്യനാട്ടുകളിൽ നിന്നുള്ള സുഖഭോഗസാമഗ്രികളുടെ ഡിമാന്റിന് കൂടുതൽ പ്രചോദനം ലഭിച്ചു.' [8] എന്ന് വർമിങ്ങ്ടൺ ചൂണ്ടിക്കാണിക്കുന്നു. കാലവർഷക്കാറ്റിന്റെ ഗതാഗതസൗകര്യങ്ങളെ വളർത്താൻ സഹായിച്ചതുകൊണ്ടും റോമൻ സാമ്രാജ്യത്തിലേയ്ക്കിറക്കുമതി ചെയ്യപ്പെട്ട ഇന്ത്യൻ ചരക്കുകളുടെ വില കുറഞ്ഞുവെന്നും അദ്ദേഹം പ്രസ്താവിക്കുന്നു. [9]

ക്രി. പി. 77-ൽ പ്ലീനി എന്ന റോമൻ ഗ്രന്ഥകാരൻ ഇങ്ങനെ എഴുതി:

> 'പിന്നെ കുറേക്കാലം കഴിഞ്ഞതിനുശേഷം അറേബിയയിലെ 'സീയാഗ്രസ്' എന്ന ദ്വീപിൽ നിന്ന് 'ഹിപ്പാലസ്' എന്ന് വിളിക്കപ്പെടുന്ന പടിഞ്ഞാറൻകാറ്റിന്റെ സഹായത്തോടുകൂടി 1435 നാഴിക ദൂരത്തുകിടക്കുന്ന പതാലേ' എന്ന സ്ഥലത്തേക്ക് നേരിട്ടു കപ്പലോടിക്കാവുന്നതാണെന്ന് കണ്ടുപിടിക്കപ്പെട്ടു. [10] ഈ കടലുകളിൽ കപ്പൽക്കച്ചവടക്കാർ ധാരാളമുള്ളതുകൊണ്ട് കപ്പലുകളിൽ വില്ലാളികളായ കുറെ ഭടൻമാരോടുകൂടിയാണ് എല്ലാക്കൊല്ലവും സമുദ്രയാത്ര ചെയ്തുവരുന്നത്. ഈജിപ്തിൽ നിന്നും നേരിട്ടുതന്നെ സമുദ്രയാത്ര ചെയ്യാൻ ശ്രമിക്കുന്നതായാൽ വളരെ നന്നായിരിക്കും. ആവക യാത്രയ്ക്കുള്ള ശരിയായ മാർഗ്ഗം ഇപ്പോളാദ്യമായി അറിയപ്പെട്ടിരിക്കുന്നുവല്ലോ. പ്രത്യേകം ആലോചിക്കേണ്ട കാര്യമാണിത്. കാരണം കൊല്ലംതോറും നമ്മുടെ രാജ്യത്തിൽ നിന്ന് അഞ്ചരക്കോടി 'സെസ്റ്റർകൾ' ഇന്ത്യയിൽ നിന്നുവരുന്ന സാധനങ്ങൾക്കായി നമ്മൾ കൊടുക്കുന്നു. ആ വക സാധനങ്ങളുടെ സ്വതവേയുള്ള വിലയുടെ നൂറിരട്ടിയ്ക്കാണ് നമ്മൾ വിൽക്കുന്നത്... എന്നാൽ ഇന്ത്യയിലേക്കു പോകുന്നവർക്ക് ആദ്യം 'ഓസലിസു' എന്ന സ്ഥലത്തുനിന്നു പുറപ്പെടുന്നതാണ് അധികം നല്ലത്. അവിടെ നിന്ന് ഹിപ്പലസു എന്ന തെക്കുപടിഞ്ഞാറൻ കാറ്റിന്റെ സഹായത്തോടുകൂടി നാൽപ്പതുദിവസം കൊണ്ട് ഇന്ത്യയിലെ ഏറ്റവും പ്രധാന തുറമുഖമായ 'മുസിരിസി'ൽ (കൊടുങ്ങല്ലൂർ) എത്താം. [11]

പ്ലീനി തന്റെ ഗ്രന്ഥം പ്രസിദ്ധം ചെയ്തത് ക്രി.പി. 77-ൽ ആണ്. ആ കാലത്ത് കേരളത്തിന്റെ തീരപ്രദേശങ്ങളിൽ കടൽക്കള്ളൻമാരുടെ ഉപദ്രവമുണ്ടായിരുന്നു എന്നതിന്റെ ചില സൂചനകൾ സംഘംകൃതികളിലും കാണാം. എന്നാൽ, ചേരൻ ചെങ്കുട്ടവൻ കദംബരെ യുദ്ധം ചെയ്തു തോൽപ്പിക്കുകയും അവരുടെ കാവൽമരം മുറിച്ചുകളയുകയും ചെയ്തതിനുശേഷം സ്ഥിതി മാറിയിട്ടുണ്ടാവണം. ചെങ്കുട്ടവന് കരയിലെന്നപോലെത്തന്നെ കടലിലും ആധിപത്യമുണ്ടായിരുന്നുവെന്നും അദ്ദേഹത്തിന്റെ കപ്പലുകൾ സുരക്ഷിതമായി കടലിൽ സഞ്ചരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നുവെന്നും പതിറ്റുപ്പത്തിലെ ചില പാട്ടുകളിൽ നിന്ന് വ്യക്തമാകുന്നതാണ്. ഉദാഹരണത്തിന് പരണർ എന്ന കവി 'കാറ്റിനാൽ ചെറുതുള്ളികളാക്കിച്ചിതറിക്കപ്പെടുന്ന തിരമാലകളോടുകൂടിയ തണുത്ത കടലിൽ കടന്നുചെന്ന് അക്രമികളായ ശത്രുക്കളെ അമർച്ച ചെയ്തവ'നെന്നും 'ക്ളേശങ്ങൾ ഗണിക്കാതെ കടലിലെ നീർപ്പരപ്പിൽ കടന്നുചെന്ന് കൊള്ളക്കാരായ ശത്രുക്കളോട് പോർചെയ്തു ജയിച്ച് കുളിർമയേറിയ പല നീർത്തുറകൾക്കും നാഥനായി വിളങ്ങുന്നവനെ'ന്നും മറ്റും പ്രശംസിച്ചുകൊണ്ട് അദ്ദേഹത്തിന് കീർത്തിയും ദീർഘായുസ്സും നേരുന്നത് നോക്കുക. [12]

ക്രിസ്ത്വാബ്ദം ഒന്നാം നൂറ്റാണ്ടിൽ കൊടുങ്ങല്ലൂരായിരുന്നു ഇന്ത്യയിലെ ഏറ്റവും പ്രധാനപ്പെട്ട വ്യാപാരകേന്ദ്രം എന്ന പ്ലീനിയുടെ അഭിപ്രായം ശ്രദ്ധാർഹമാണ്. മുസിരിസ് തലസ്ഥാനമാക്കിക്കൊണ്ട് നാടുവാണിരുന്ന കേരള രാജാക്കൻമാരെ 'കലബോത്രൻമാർ' എന്ന പേരിലാണദ്ദേഹം വിവരിക്കുന്നത്. ഏതാണ്ടതേകാലത്തുതന്നെ രചിക്കപ്പെട്ട 'പെരിപ്ലസ് എറിത്രേ' എന്ന ഗ്രന്ഥത്തിൽ കേരളരാജാവിനെ വർണ്ണിക്കുന്നത് 'കെപ്രബോത്രൻ' എന്ന പേരിലാണ്. പ്രസ്തുത ഗ്രന്ഥത്തിലെ താഴെപ്പറയുന്ന ഭാഗം കേരളീയ ചരിത്രകാരൻമാരുടെ ശ്രദ്ധയെ ആകർഷിച്ചുകഴിഞ്ഞിട്ടുണ്ട്.

ഇതുകഴിഞ്ഞാൽപ്പിന്നെ 'മുസിരിസും' നെൽക്കുണ്ടയുമായി. ഈ സ്ഥലങ്ങൾ രാജാക്കൻമാരുടെ വാസസ്ഥാനങ്ങളാണ്. [13] കടലിന്റെ വക്കത്തുള്ള 'തിണ്ടിസ്' [14] കെപ്രിബോത്രന്റെ രാജ്യത്തിലാണ് കിടക്കുന്നത്. അത് പ്രധാനപ്പെട്ട ഒരു സ്ഥലമാണ്. മുസിരിസും വളരെ സമ്പൽസമൃദ്ധിയുള്ള ഒരു നഗരമാകുന്നു. 'അറിയാക്കി'ൽ നിന്നും ഗ്രീസിൽ നിന്നും അനേകം കപ്പൽകച്ചവടക്കാർ ഇവിടെ നിറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. മുസിരിസ് ഒരു പുഴയുടെ വക്കത്ത്, അതിന്റെ അഴിമുഖത്തു നിന്ന് ഇരുപത് സ്റ്റാഡിയയും താണ്ടിസിൽ നിന്ന് അഞ്ഞൂറ് സ്റ്റാഡിയയും ദൂരത്താണ് കിടക്കുന്നത്.

(സ്റ്റാഡിയ—606 അടി 9 ഇഞ്ച്)

പെരിപ്ലസ് തുടരുന്നു:

> 'കുരുമുളകും ഭൂമിയിൽ വിളയുന്ന മറ്റു സാധനങ്ങളും വിശേഷപ്പെട്ട മുത്ത്, ആനക്കൊമ്പ്, പട്ടുണ്ടകൾ, ഗംഗാനദീതീരങ്ങളിൽ നിന്നുവരുന്ന പലതരം സാമഗ്രികൾ, കിഴക്കൻ രാജ്യങ്ങളിൽ നിന്നു വരുന്ന അടയ്ക്ക, എല്ലാവിധത്തിലുമുള്ള രത്നങ്ങൾ, വൈരക്കല്ലുകൾ, ചുവന്ന കല്ലുകൾ, ലിമുരിക്കിന്റെ അടുത്തുള്ള ദ്വീപുകളിൽ നിന്നോ സ്വർണ്ണം വിളയുന്ന ലെർസോണിസിൽ നിന്നോ വരുന്ന ആമയോട് ഇതെല്ലാം മുസിരിസ് തുറമുഖത്തുനിന്നാണ് ലഭിക്കുന്നത്. കുരുമുളകിനും അടക്കയ്ക്കും വേണ്ടി അനവധി കച്ചവടക്കാർ ഈ തുറമുറത്തിലേയ്ക്കു പോകുന്നുണ്ട്.'

വിൻസന്റ് സ്മിത്ത് ഇങ്ങനെ എഴുതുന്നു:

> 'ക്രിസ്താബ്ദം ആദ്യനൂറ്റാണ്ടുകളിൽ കുരുമുളകും മറ്റു പലതരം അപൂർവ്വസാമഗ്രികളും വ്യാപാരം ചെയ്തിരുന്ന രണ്ടു പ്രധാന തുറമുഖങ്ങളായിരുന്നു. പെരിയാർനദിയുടെ മുഖത്തുള്ള മുസിരീസും കോട്ടയം നാടിന്റെ ഒരു തുറമുഖമായ ബേക്കര [15] യും. ജൂലൈ-ആഗസ്റ്റ് മാസങ്ങളിലാണ് സാധാരണയായി ഈ തുറമുഖത്തേയ്ക്കു കപ്പലുകൾ വന്നുകൊണ്ടിരുന്നത്. കാറ്റ് അനുകൂലമാണെങ്കിൽ അറബിരാജ്യത്ത് നിന്ന് മുസരിസിലെത്താൻ 40 ദിവസം വേണം. അവിടെ വ്യാപാരമെല്ലാം നടത്തിയതിനുശേഷം കച്ചവടക്കാർ ഡിസംബർ മാസത്തിലോ ജനുവരിമാസത്തിലോ തിരിച്ചുപോവുകയും ചെയ്യും.' [16]

സംഘംകൃതികളിലും മുസിരിസിന്റെ, അല്ലെങ്കിൽ കൊടുങ്ങല്ലൂരിന്റെ പ്രാധാന്യം വർണ്ണിക്കപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്. ഉദാഹരണത്തിന്, 'യവനൻമാരുടെ വലിയ കപ്പലുകൾ ചേരരാജാവിന് ചേർന്ന മനോഹരമായ പെരിയാറ്റിലെ നുരകളിളക്കിക്കൊണ്ടുവന്ന് സ്വർണ്ണം കൊടുത്ത് കുരുമുളക് വാങ്ങിക്കൊണ്ടുപോകുന്നു.' [17] എന്ന് അകനാനൂറിലെ ഒരു പാട്ടിൽ പറയുന്നു.

'വീട്ടുകളിൽ കുന്നുകൂടിക്കിടക്കുന്ന കുരുമുളക് ചാക്കുകളിലാക്കി ശബ്ദായമാനമായ കടൽക്കരയിലേക്ക് ബദ്ധപ്പെട്ടെടുത്തെറിയപ്പെടുന്നു. കപ്പലുകളിൽ നിന്ന് സ്വർണ്ണം വലിയ പടവുകളിൽ കയറ്റി കരയ്ക്കെത്തിക്കുന്നു. കടലിലേയും മലയിലേയും ഉൽപ്പന്നങ്ങൾ കൂട്ടിക്കലർത്തി അതിഥികൾക്ക് നൽകപ്പെടുന്നു.' [18] എന്ന് മറ്റൊരു പാട്ടിൽ പറയുന്നു.

പെരിപ്ലസ് രചിക്കപ്പെട്ട കാലത്ത് കൊടുങ്ങല്ലൂർ ഇന്ത്യയിലെ ഏറ്റവും പ്രധാനപ്പെട്ട തുറമുഖങ്ങളിലൊന്നായിക്കഴിഞ്ഞിരുന്നു. കൊടുങ്ങല്ലൂരിൽ 'ഇനിയനാദം മുഴങ്ങുമാറ് അലകളിളകിമറിയുന്ന കടലിലൂടെ കപ്പലിൽ വന്നുചേരുന്ന സ്വർണ്ണം, രത്നം തുടങ്ങിയ വിലയേറിയ പണ്ടങ്ങൾ വേണ്ടതിലധികം ശേഖരിച്ചുവെച്ചിട്ടുള്ള പണ്ടകശാലകളു'ണ്ടായിരുന്നുവെന്ന് പതിറ്റുപ്പത്തിലെ ഒരു പാട്ടിൽ നിന്നു മനസ്സിലാക്കാം. [19]

---

7. Sir Robert Bristow: Cochin Saga P. 15.
8. E. H. Warmington: The Commerce between the Roman Empire and India.
9. E. H. Warmington: The Commerce between the Roman Empire and India.
10. കൊയിലാണ്ടിക്കടുത്തുള്ള പന്തലായിനി എന്ന സ്ഥലമാണിതെന്നു ലോഗൻ അഭിപ്രായപ്പെടുന്നു.
11. Quoted by V. Kanakasabhai: The Tamils Eighteen Hundred Years Ago, P. 31–32.
12. പതിറ്റുപ്പത്ത്, 5, 1, 5, 2, പേ. 116, 133.
13. നെൽക്കുണ്ട ഇന്നത്തെ കോട്ടയമാണെന്ന് വാർമിങ്ങ്ടൺ.
14. 'തിണ്ടിസ്' കടലുണ്ടിയാണെന്ന് ബർണൽ, കൊയിലാണ്ടിയുടെ അഞ്ചുനാഴിക വടക്കുള്ള തൊണ്ടിയാണെന്ന് കനകസഭ, കോഴിക്കോടിനു തെക്ക് ബേപ്പൂർ പുഴയ്ക്കടുത്ത് കിടക്കുന്ന സ്ഥലമെന്ന് റോബർട്ട് ബ്രിസ്റ്റോവ്.
15. ബേക്കര ആലപ്പുഴയ്ക്കു തെക്കുള്ള പൊറക്കാടാണെന്ന് വാർമിങ്ങ്ടൺ, ബ്രിസ്റ്റോവ്, ശേഷയ്യർ എന്നിവർ അഭിപ്രായപ്പെടുന്നു.
16. Vincent Smith: Early History of India.
17. 'ചേരലർ ചുള്ളിയം പേരിയാറ്റു വെണ്ണുരൈകലങ്കയവനർ
    തന്ത വിനൈമാണൻ കലം
    പൊന്നൊടുവന്തു കറിയൊടു പെയരും
    വളം കെഴുമുചിരി.' (അകം 149)
18. പുറം, 343
19. പതിറ്റുപ്പത്ത് 6, 5 പേ. 167.

3 കയറ്റുമതിയും ഇറക്കുമതിയും

ചേരൻമാരുടെ കാലത്ത് കുരുമുളകായിരുന്ന കേരളത്തിന്റെ ഏറ്റവും മുഖ്യമായ കയറ്റുമതിച്ചരക്ക്. ഏറ്റവും വിലപിടിച്ച കുരുമുളകിന്റെ നാടായിരുന്ന മലബാർ തീരപ്രദേശങ്ങളെന്നും കുരുമുളകിനുവേണ്ടിയാണ് റോമൻ കച്ചവടക്കാർ മുസിരിസ് തുറമുഖത്തേക്കു വന്നുകൊണ്ടിരുന്നത് എന്നും പുരാതന വാസ്തുഗവേഷകൻമാർ കണ്ടെടുത്തിട്ടുള്ള ‘ജൂലിയോ ക്ലോഡിയൻ’ കാലഘട്ടത്തിലെ റോമൻ സ്വർണ്ണനാണ്യങ്ങൾ റോമൻ അടുക്കളകൾക്കുവേണ്ടി കൊണ്ടുപോകപ്പെട്ട കുരുമുളകിന്റെ വിലയായിരുന്നെന്നും മോംസെൻ ചൂണ്ടിക്കാണിക്കുന്നു. [20] പ്രാചീനകാലത്ത് പ്രധാനമായും മലബാർ തീരത്തോട് തൊട്ടുകിടക്കുന്ന പ്രദേശങ്ങളിലാണ് കുരുമുളക് ഉൽപ്പാദിപ്പിക്കപ്പെട്ടിരുന്നത് എന്നും തീണ്ടീസ്, മുസിരീസ്, നെൽക്കിണ്ട, ബക്കാരെ എന്നീ തുറമുഖങ്ങളിൽ നിന്നാണ് കുരുമുളക് കയറ്റി അയയ്ക്കപ്പെട്ടിരുന്നത് എന്നും കുരുമുളകും വെറ്റിലയും ധാരാളം കയറ്റിക്കൊണ്ടുപോകേണ്ടിയിരുന്നതുകൊണ്ട് ഈ തുറമുഖങ്ങളിൽ വന്നുകൊണ്ടിരുന്ന കപ്പലുകൾ വളരെ വലിപ്പമുള്ളവയായിരുന്നുവെന്നും മാക്ക് ക്രിൻഡിൽ എഴുതുന്നു. [21] കൊടുങ്ങല്ലൂരിൽ നിന്ന് പാശ്ചാത്യരാജ്യങ്ങളിലേക്ക് കയറ്റിഅയയ്ക്കപ്പെട്ട ചരക്കുകളുടെ മുക്കാൽഭാഗവും കുരുമുളകായിരുന്നുവെന്ന് പെരിപ്ലസിന്റെ പരിഭാഷകനായ ഷോഫ് അനുമാനിക്കുന്നു.

കുരുമുളകിന് പുറമെ മുത്ത്, പവിഴങ്ങൾ, രത്നക്കല്ലുകൾ, ആനക്കൊമ്പ്, പട്ടുതുണികൾ പരുത്തി, വെറ്റില, അടക്ക, ആമത്തോട് മുതലായവയും കൊടുങ്ങല്ലൂർ തുറമുഖത്തുനിന്ന് കയറ്റി അയയ്ക്കപ്പെട്ടിരുന്നു. വിവിധങ്ങളായ ഈ ചരക്കുകളെല്ലാം തന്നെ ചേരനാട്ടിലാണ് ഉൽപ്പാദിപ്പിക്കപ്പെട്ടിരുന്നത് എന്നു ധരിക്കരുത്. തെക്കെ ഇന്ത്യയിലെ മറ്റു പല രാജ്യങ്ങളും തങ്ങളുടെ ചരക്കുകൾ കൊടുങ്ങല്ലൂർ (മുസിരീസ്) തുറമുഖം വഴിയായിട്ടാണ് കയറ്റി അയച്ചിരുന്നത്. പാണ്ടിനാട്ടിലെ പവിഴങ്ങളും പലേടത്തുനിന്നും ശേഖരിക്കപ്പെട്ട ആമത്തോടുകളും മറ്റും മലബാർതീരത്തിലെത്തിച്ചേർന്നിരുന്നുവെന്ന് പെരിപ്ലസ് വ്യക്തമാക്കുന്നുണ്ട്. മലബാർ തീരവും കിഴക്കൻ കടലോരപ്രദേശങ്ങളിലെ തുറമുഖപട്ടണങ്ങളും തമ്മിൽ ഉറ്റ ബന്ധമുണ്ടായിരുന്നു. അവ വഴിയായി ചൈന, ബർമ്മ, സയാം, സിലോൺ തുടങ്ങിയ രാജ്യങ്ങളിലെ കച്ചവടക്കാർ പോലും തങ്ങളുടെ ചരക്കുകൾ പാശ്ചാത്യരാജ്യങ്ങളിലേയ്ക്കു കയറ്റി അയയ്ക്കാൻ വേണ്ടി ചേരനാട്ടിലേക്കു കൊണ്ടുവന്നിരുന്നു. വാർമിങ്ടൻ ചൂണ്ടിക്കാണിക്കുന്നതുപോലെ, അക്കാലത്ത് ചേരനാടായിരുന്നു മറ്റു തമിൾ രാജ്യങ്ങളെ അപേക്ഷിച്ച് കൂടുതൽ ഫലഭൂയിഷ്ഠവും കൂടുതൽ സമാധാനനിരതവും പാശ്ചാത്യവ്യാപാരികൾക്ക് കൂടുതലെളുപ്പത്തിൽ എത്തിപ്പെടാൻ കഴിയുന്നതുമായ രാജ്യം. [22] കേരളക്കരയിൽ നിന്നു കയറ്റി അയയ്ക്കപ്പെട്ടിരുന്ന ചരക്കുകൾക്ക് യൂറോപ്യൻ രാജ്യങ്ങളിൽ വലിയ മതിപ്പുണ്ടായിരുന്നുവെന്ന് പാശ്ചാത്യ ഗ്രന്ഥകാരൻമാരുടെ പുസ്തകങ്ങളിൽ നിന്ന് മനസ്സിലാക്കാം. എലിരോമം കൊണ്ടുള്ള കമ്പിളികളും വ്യത്യസ്തപേരുകളോടുകൂടിയ മുപ്പതുതരം പട്ടുതുണികളും കയറ്റുമതിച്ചരക്കുകളിലുൾപ്പെട്ടിരുന്നുവത്രെ. തുണിത്തരങ്ങൾ പാമ്പിന്റെ ഉറകളോടും പാലിന്റെ ആവിയോടും ഉപമിക്കപ്പെട്ടിരുന്നു. തുണിയുടെ ഇഴകൾ ദൃഷ്ടിഗോചരങ്ങളല്ല എന്നും മറ്റും അതിശയോക്തിയോടെ വർണ്ണിക്കപ്പെട്ടിരുന്നു. അത്ര മനോഹരങ്ങളായ മസ്ലിൻ തുണിത്തരങ്ങളാണത്രേ ഇന്ത്യയിൽ നിന്ന് കയറ്റി അയയ്ക്കപ്പെട്ടിരുന്നത്. ‘കാറ്റുകൊണ്ട് തുണിയുണ്ടാക്കപ്പെട്ട ഇഴകളിലൂടെ’ തങ്ങളുടെ സൗന്ദര്യത്തെ പുരുഷൻമാരുടെ മുമ്പിൽ പ്രദർശിപ്പിച്ചു നടന്ന നാണംകെട്ട മാന്യസ്ത്രീകളെ പെട്രോണിയസ് എന്നൊരു റോമൻ നേതാവ് കഠിനമായി ആക്ഷേപിക്കുകയുണ്ടായി. [23]

സ്വർണ്ണം കൊണ്ടും വെള്ളികൊണ്ടുമുള്ള നാണ്യങ്ങൾ, അഞ്ജനം, വെള്ളക്കണ്ണാടി, തകരം, ഈയം, ചെമ്പ്, പിത്തള, സിന്ദൂരം, മദ്യം, പലതരം തുണിത്തരങ്ങൾ, പൂക്കളുള്ള കുപ്പായങ്ങൾ മുതലായവയായിരുന്നു മുഖ്യമായ ഇറക്കുമതിച്ചരക്കുകൾ. റോമൻ വീഞ്ഞിന് ധനികവർഗ്ഗക്കാരുടെയിടയിൽ ധാരാളം പ്രചാരമുണ്ടായിരുന്നു. യവനൻമാർ വലിയ കുപ്പികളിൽ കൊണ്ടുവരുന്ന വിശിഷ്ടമായ വീഞ്ഞു കുടിച്ചാഹ്ലാദിക്കാൻ ഒരു കവി സംഘം കൃതികളിലെ ഒരു രാജാവിനോടാവശ്യപ്പെടുകയുണ്ടായി. ‘മനോഹരമായ പാത്രങ്ങളിൽ യവനർ കൊണ്ടുവരുന്നതും സുഗന്ധമുള്ളതും വളകളോടുകൂടിയ സ്ത്രീകൾ പിടിച്ചുതരുന്ന പൊൻപാത്രങ്ങളിൽ നിന്ന് പതിവായി പാനം ചെയ്യുന്നതുമായ മദ്യ’ത്തെപ്പറ്റി മറ്റൊരു പാട്ടിൽ പരാമർശിച്ചിരിക്കുന്നു. [24]

ഇന്ത്യ 18 ഉം 19 ഉം നൂറ്റാണ്ടുകളിൽ യൂറോപ്പിലേക്കു കയറ്റിയയച്ചിരുന്നത്രതന്നെ ചരക്കുകൾ ഒന്നും രണ്ടും നൂറ്റാണ്ടുകളിൽ റോമൻ സാമ്രാജ്യത്തിലേയ്ക്കു കയറ്റിയയച്ചിരുന്നുവെന്ന് ചുവോസ്റ്റോവ് എന്ന ഗ്രന്ഥകാരനെ ഉദ്ധരിച്ചുകൊണ്ട് വാർമിങ്ടൺ ഉറപ്പിച്ചുപറയുന്നു. അഗസ്റ്റസ് ചക്രവർത്തിയുടെ കാലംമുതൽക്കാണ് (ക്രി.മു. 27—ക്രി.പി. 14) റോമൻ സാമ്രാജ്യത്തിന്റെ ശക്തിയും വൈപുല്യവും വളരാൻ തുടങ്ങിയത്. അന്നുമുതലെങ്കിലും റോമക്കാർ കേരളക്കരയുമായി കച്ചവടമാരംഭിച്ചിട്ടുണ്ടാവണം. സാമ്രാജ്യത്തിന്റെ അന്തസ്സും പ്രൗഢിയും പ്രദർശിപ്പിക്കാൻവേണ്ടി ആദ്യകാലത്ത് ഇന്ത്യയിൽ നിന്ന് സിംഹം, നരി, ആന, കുരങ്ങ്, തത്ത, പാമ്പ് മുതലായവയെ കയറ്റിക്കൊണ്ടുപോയിരുന്നുവത്രെ. [25] ഇന്ത്യയിൽ നിന്നുള്ള ആനക്കൊമ്പുകളും ആമത്തോടുകളും ആഭരണങ്ങളുണ്ടാക്കാൻ വേണ്ടി ഉപയോഗിക്കപ്പെട്ടിരുന്നുവത്രേ. ധനികവർഗ്ഗക്കാരുടെ ആഡംബരഭ്രമങ്ങൾ കൂടിക്കൂടിവരികയും കുരുമുളക്, പട്ടുതുണികൾ മുതലായ സുഖഭോഗസാമഗ്രികളുടെ ഡിമാൻഡ് വർദ്ധിക്കുകയും ചെയ്തതിന്റെ ഫലമായിട്ടാണ് പൗരസ്ത്യനാടുകളുമായുള്ള റോമൻ വ്യാപാരം പുഷ്ടിപ്പെട്ടത്. ഹിപ്പാലസ് കാലവർഷക്കാറ്റിന്റെ ഉപയോഗം കണ്ടുപിടിക്കുകയും കൊടുങ്ങല്ലൂരിലേയ്ക്കു നേരിട്ടുള്ള കപ്പലോട്ടമാരംഭിക്കുകയും ചെയ്തതോടുകൂടി ഈ വ്യാപാരത്തിന് പുതിയൊരുത്തേജനം ലഭിച്ചിട്ടുണ്ടാവണം. കേരളത്തിൽ നിന്നുള്ള കയറ്റുമതികളുടെ തുക ഇറക്കുമതികളുടേതിനേക്കാൾ എത്രയോ കൂടുതലായിരുന്നു. അതുകൊണ്ട് വിദേശവ്യാപാരം പൊതുവിൽ കേരളത്തിനനുകൂലമായിരുന്നു. മിച്ചമായ തുകയ്ക്ക് സ്വർണ്ണനാണ്യങ്ങളും വെള്ളിനാണ്യങ്ങളും ഇറക്കുമതി ചെയ്യുകയായിരുന്നു പതിവ്. ഇടത്തട്ടുകാരായ കച്ചവടക്കാർ പിടിപ്പതു ലാഭമടിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. ഇന്ത്യയിൽ കൊടുക്കേണ്ടിവരുന്നതിന്റെ നൂറിരട്ടി വിലയ്ക്കാണത്രേ റോമിൽ ചരക്കുകൾ വിറ്റഴിക്കപ്പെട്ടുകൊണ്ടിരുന്നത്. ഈ വ്യാപാരത്തിൽ റോമാസാമ്രാജ്യത്തിന് കൊല്ലംതോറും 5,50,00,000 സെസ്റ്റർ (സുമാർ 4,87,000 പവൻ) നഷ്ടമുണ്ടായിക്കൊണ്ടിരുന്നു എന്ന് പ്ളീനി കണക്കുകൂട്ടിപ്പറയുകയുണ്ടായി. [26] നമ്മുടെ സ്ത്രീകൾക്കും നമ്മുടെ സുഖഭോഗ സാമഗ്രികൾക്കുംവേണ്ടി നമ്മൾ കൊടുക്കുന്ന വിലയാണിത്. എന്നദ്ദേഹം വിലപിച്ചു. അതെന്തായാലും, പാശ്ചാത്യനാടുകളുമായുള്ള വ്യാപാരത്തിന്റെ ഫലമായിട്ടാണ് ചേരസാമ്രാജ്യത്തിന്റെ അഭിവൃദ്ധി ത്വരിതപ്പെട്ടത് എന്ന കാര്യത്തിൽ സംശയമില്ല. ക്രി.പി. ഒന്നാം നൂറ്റാണ്ടിനും മൂന്നാം നൂറ്റാണ്ടിനുമിടയിൽ കേരളത്തിനുണ്ടായ പുരോഗതിയിൽ വിദേശരാജ്യങ്ങളുമായുള്ള വ്യാപാരബന്ധങ്ങൾ അതിപ്രധാനമായ ഒരു പങ്കാണ് വഹിച്ചത്.

---

20. Momsen: Provincess of the Roman Empire, Vol II, P. 301.
21. Mc. Crindle, Ancient India, P. 121.
22. E. H. Warmington: The Commerce between the Roman Empire and India, P. 290.
23. S. Krishnaswami Ayyengar: Ancient India and South Indian History and Culture, Vol 11 P. 680.
24. പുറം, 56, 18–20.
25. E. H. Warmington: The Commerce between the Roman Empire and India, P. 40.
26. W. Logan, Malabar, Vol. 1, P. 249.

4 നാണ്യങ്ങൾ നൽകുന്ന തെളിവ്

ചേര-ചോഴ-പാണ്ടിരാജ്യങ്ങളെന്നറിയപ്പെട്ടിരുന്ന പ്രദേശങ്ങളിൽ നിന്നാണ് ഏറ്റവുമധികം റോമൻനാണ്യങ്ങൾ കണ്ടുകിട്ടിയിട്ടുള്ളത്. അഗസ്റ്റസ് (ക്രി.മു. 27—ക്രി.പി. 14) ടൈബീരിയസ് (ക്രി.പി. 14-37), ഗായിയസ്, ക്ളോഡിയസ് (ക്രി.പി. 41-54) എന്നീ ചക്രവർത്തികളുടെ സ്വർണ്ണം കൊണ്ടും വെള്ളി കൊണ്ടുമുള്ള നാണ്യങ്ങളാണ് അവയിൽ ഭൂരിഭാഗവും. പൗരസ്ത്യനാടുകളിലേയ്ക്ക് റോമൻനാണ്യങ്ങൾ ക്രമാതീതമായി കയറ്റി അയയ്ക്കുന്നതിൽ ടൈബീരിയസ് ഉത്കണ്ഠ പ്രകടിപ്പിക്കുകയുണ്ടായി. നമ്മുടെ ഗവേഷകൻമാർ കണ്ടെടുത്തിട്ടുള്ള നാണ്യങ്ങളിൽ ഏറ്റവും കൂടുതൽ അദ്ദേഹത്തിന്റേതാണ്. അഗസ്റ്റസിന്റെ കാലത്തെ നാണ്യങ്ങൾ 453 മാത്രമേയുള്ളു. എന്നാൽ ടൈബീരിയസിന്റെ നാണ്യങ്ങളുടെ എണ്ണം 1007 ആണ്. [27] സ്വർണ്ണനാണ്യങ്ങളും വെള്ളിനാണ്യങ്ങളും അവയിലുൾപ്പെടുന്നു. 1850-ൽ കോട്ടയത്തുനിന്നു മാത്രം ടൈബീരിയസിന്റെ മുപ്പതിലധികം നാണ്യങ്ങൾ ലഭിക്കുകയുണ്ടായി.

റോമാക്കാരെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം വിദേശവ്യാപാരം നടത്തി പിടിപ്പതു ലാഭമുണ്ടാക്കാനുള്ള ഒരുപാധിയായിരുന്നു സ്വർണ്ണം. മറ്റൊരുദ്ദേശ്യം കൂടിയുണ്ടായിരുന്നു എന്ന് വാർമിങ്ടൺ പറയുന്നു. റോമാക്കാർക്ക് ഇന്ത്യയിൽ തങ്ങളുടെ സ്വന്തം നാണയവ്യവസ്ഥ നടപ്പിൽവരുത്തണമെന്ന് ആഗ്രഹമുണ്ടായിരുന്നുവത്രേ. ഇതു കുറെയൊക്കെ ശരിയായിരുന്നുവെന്നാണ് ഇന്ത്യയിൽ നിന്നു കണ്ടുകിട്ടിയ പ്രാചീന റോമൻനാണ്യങ്ങളുടെ ബാഹുല്യം കാണിക്കുന്നത്.

എന്നാൽ ക്രി.പി. 68-ൽ മൃതിയടഞ്ഞ നീരോ ചക്രവർത്തിയുടെ കാലംമുതൽക്ക് വലിയൊരു മാറ്റം കാണാം. അദ്ദേഹത്തിന്റെ നാണ്യങ്ങളും കണ്ടുകിട്ടിയിട്ടുണ്ട്. പക്ഷേ, അവയിൽ വെള്ളിനാണ്യങ്ങൾ വിരലിലെണ്ണാൻ കഴിയത്തക്കവിധം അത്ര കുറവാണ്. അദ്ദേഹത്തിന്റെ കാലത്തിനുശേഷമാകട്ടെ, വെള്ളിനാണ്യങ്ങളുടെ പ്രചാരം പെട്ടെന്നു നിലച്ചുപോയി എന്നു തോന്നിപ്പോകും. സ്വർണ്ണനാണ്യങ്ങളുടെ പ്രചാരവും കുറഞ്ഞുകുറഞ്ഞു വരുന്നതായിക്കാണുന്നു. ഇതിന്റെ അർത്ഥം നീരോചക്രവർത്തിയുടെ കാലത്തിനുശേഷം റോമാസാമ്രാജ്യത്തിനു മാന്ദ്യം സംഭവിച്ചുവെന്നാണോ? ആണെന്നാണ് നാണയശാസ്ത്രവിദഗ്ധനായ സെവൽ അഭിപ്രായപ്പെടുന്നത്. പക്ഷേ, വാർമിങ്ടൺ ഈ അഭിപ്രായത്തോട് യോജിക്കുന്നില്ല. നേരെമറിച്ച് നീരോവിനു ശേഷമാണ് റോമൻ വാണിജ്യം കൂടുതലഭിവൃദ്ധിപ്പെട്ടത് എന്നാണദ്ദേഹം പറയുന്നത്. അങ്ങനെയാണെങ്കിൽ അക്കാലത്തെ റോമൻനാണ്യങ്ങൾ വേണ്ടത്ര കണ്ടുകിട്ടാത്തതെന്തുകൊണ്ടാണ്? വെള്ളിനാണ്യങ്ങളുടെ ചേരുവ വർദ്ധിപ്പിക്കപ്പെട്ടതുകൊണ്ട് അവയെ സൂക്ഷിച്ചുവയ്ക്കാതെ ഉരുക്കി ഉപയോഗിക്കാൻ ദക്ഷിണേന്ത്യയിലെ ജനങ്ങൾ മുതിർന്നതാവാം ഒരു കാരണം. പക്ഷേ, റോമാക്കാർ സുഖഭോഗസാമഗ്രികൾക്കുവേണ്ടി നാണ്യങ്ങൾ കയറ്റി അയയ്ക്കുക എന്ന സമ്പ്രദായത്തിൽതന്നെ ബോധപൂർവ്വമായ ഒരു മാറ്റം വരുത്തുകയും വെച്ചുമാറ്റത്തിന്റെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ നേരിട്ടുള്ള കൊള്ളക്കൊടുക്കകൾക്ക് കൂടുതൽ പ്രാധാന്യം നൽകുകയും ചെയ്തുവെന്നതാണ് ഏറ്റവും മുഖ്യമായ കാരണമെന്ന് വാർമിങ്ടൻ അഭിപ്രായപ്പെടുന്നു. ഏതാണ്ടിതേകാലത്താണ് വ്യവസായങ്ങൾക്കാവശ്യമായ പരുത്തി തുടങ്ങിയ അസംസ്കൃത സാമഗ്രികൾ കൂടുതലായി വാങ്ങിക്കൊണ്ടുപോവുക എന്ന പുതിയൊരു വാണിജ്യനയം റോമാക്കാർ നടപ്പിൽവരുത്തിയത്. ക്രി.പി. രണ്ടാം നൂറ്റാണ്ടായപ്പോഴേയ്ക്കും റോമാക്കാർ കേരളത്തിൽ കടൽക്കരയിൽ നിന്നുള്ളിലോട്ട് കടന്ന് കിഴക്കൻ പ്രദേശങ്ങളിലേയ്ക്കു കൂടി തങ്ങളുടെ കച്ചവടം വ്യാപിപ്പിച്ചുവെന്നും, നെല്ലൂർ, കടപ്പ, കൃഷ്ണ തുടങ്ങിയ ജില്ലകളിൽ നിന്നും കണ്ടുകിട്ടിയ സ്വർണ്ണനാണ്യങ്ങൾ ഇതിന് തെളിവാണെന്നും വാർമിങ്ടൺ പ്രസ്താവിക്കുന്നു. [28] പക്ഷേ, അപ്പോഴും കേരളവുമായുള്ള വ്യാപാരത്തിന് പറയത്തക്ക ഉലച്ചിലുകളൊന്നും തട്ടുകയുണ്ടായില്ല. യൂറോപ്യൻ നാടുകളിൽ കുരുമുളകിന്റേയും മറ്റും പ്രചാരത്തിന് പറയത്തക്ക കുറവൊന്നുമുണ്ടായില്ല.

എന്നാൽ ക്രി.പി. മൂന്നാം നൂറ്റാണ്ടായപ്പോഴേയ്ക്കും ഈ സ്ഥിതിയ്ക്കൊരു മാറ്റമുണ്ടായി. സാമൂഹ്യവും രാഷ്ട്രീയവുമായ കുഴപ്പങ്ങളുടെ ഫലമായി റോമാസാമ്രാജ്യം ഛിന്നഭിന്നമാകാൻ തുടങ്ങിയ ഒരു കാലമായിരുന്നു അത്. നമ്മുടെ നാട്ടിൽ നിന്ന് ക്രി.പി. മൂന്നാം നൂറ്റാണ്ടിനുശേഷമുള്ള റോമൻനാണ്യങ്ങളൊന്നും കണ്ടുകിട്ടിയിട്ടില്ലെന്നുള്ളത് അർത്ഥഗർഭമാണ്. റോമാക്കാരുമായുള്ള നമ്മുടെ വ്യാപാരബന്ധങ്ങൾ വളരെയധികം ശിഥിലമായിത്തീർന്നു എന്നതിന്റെ സൂചനയാണത്. അപ്പോഴേക്കും പ്രാചീന ചേരസാമ്രാജ്യവും ക്ഷയോന്മുഖമായിക്കഴിഞ്ഞിരുന്നു. പിന്നീട് ബൈസൻടൈൻ ചക്രവർത്തിമാരുടെ കാലത്ത് റോമാക്കാരുടെ വാണിജ്യബന്ധങ്ങൾ കുറെയൊക്കെ അഭിവൃദ്ധിപ്പെട്ടുവെന്നത് ശരിയാണ്. പക്ഷേ, അക്കാലത്ത് പ്രധാനമായും അറബികൾ, പേർസ്യാക്കാർ തുടങ്ങിയ ഇടത്തട്ടുകാർ വഴിക്കാണ് വ്യാപാരം നടത്തപ്പെട്ടിരുന്നത്. ക്രി.പി. 7-ാം നൂറ്റാണ്ടായപ്പോഴേയ്ക്കും കേരളവുമായുള്ള വ്യാപാരം മിക്കവാറും അറബികളുടെ നേതൃത്വത്തിലേക്കു മാറി.

---

27. E. H. Warmington: The Commerce between the Roman Empire and India, P. 41. ഇതു 1928-നു മുമ്പുള്ള കണക്കാണ്.
28. E. H. Warmington: The Commerce between the Roman Empire and India, P. 288.

കെ. ദാമോദരൻ

കമ്മ്യൂണിസ്റ്റ് പാർട്ടിയുടെ കേരളത്തിലെ സ്ഥാപകനേതാക്കളിൽ ഒരാളും മാർക്സിസ്റ്റ് സൈദ്ധാന്തികനും എഴുത്തുകാരനുമായിരുന്ന കെ. ദാമോദരൻ (ഫെബ്രുവരി 25, 1904–ജൂലൈ 3, 1976). മലപ്പുറം ജില്ലയിലെ തിരൂർ വില്ലേജിൽ പൊറ്റൂർ ദേശത്ത് കീഴേടത്ത് എന്ന സമ്പന്ന നായർ കുടുംബത്തിൽ കിഴക്കിനിയേടത്ത് തുപ്പൻ നമ്പൂതിരിയുടേയും കീഴേടത്ത് നാരായണി അമ്മയുടേയും മകനായാണ് ദാമോദരൻ ജനിച്ചത്. കേരള മാർക്സ് എന്നാണ് അദ്ദേഹം വിശേഷിപ്പിക്കപ്പെട്ടിരുന്നത്. ‘പാട്ടബാക്കി’ എന്ന നാടകരചനയിലൂടെയും അദ്ദേഹം പ്രശസ്തനായി. കോഴിക്കോട് സാമൂതിരി കോളേജിൽ വിദ്യാർത്ഥിയായിരിക്കുമ്പോൾ തന്നെ ദേശീയപ്രസ്ഥാനങ്ങളോട് ആകർഷിക്കപ്പെട്ടു. നിയമലംഘന പ്രസ്ഥാനത്തിൽ പങ്കെടുത്ത് അറസ്റ്റ് വരിച്ചു.

കാശിവിദ്യാപീഠത്തിലെ പഠനകാലഘട്ടം മാർക്സിസ്റ്റ് ആശയങ്ങളോട് താൽപര്യം വർദ്ധിപ്പിച്ചു. തികഞ്ഞ കമ്മ്യൂണിസ്റ്റുകാരനായാണ് കേരളത്തിൽ തിരിച്ചെത്തിയത്. പൊന്നാനി ബീഡിതൊഴിലാളി പണിമുടക്കിൽ പങ്കെടുത്ത് അറസ്റ്റ് വരിച്ചു. നവയുഗം വാരികയുടെ പത്രാധിപരായിരുന്നു. പാർട്ടി പിളർന്നപ്പോൾ സി. പി. ഐ.-യിൽ ഉറച്ചുനിന്നെങ്കിലും അവസാനകാലത്ത് പാർട്ടിയിൽ നിന്നും അകന്നു. ജവഹർലാൽ നെഹ്രു സർവ്വകലാശാലയിൽ ഇന്ത്യൻ കമ്മ്യൂണിസ്റ്റ് ചരിത്രം തയ്യാറാക്കാനുള്ള പഠനത്തിനിടെ 1976 ജൂലൈ 3-ന് അന്തരിച്ചു. പദ്മം ജീവിതപങ്കാളിയായിരുന്നു.

പിൻകുറിപ്പ്

- സായാഹ്ന പുറത്തിറക്കുന്ന ഈ ഫോൺ പിഡിഎഫുകൾ വായിക്കുവാനായി ഒരിക്കലും ഒരു കമ്പ്യൂട്ടറോ ഡെസ്ക് ടോപ് ആപ്ലിക്കേഷനുകളൊ ആവശ്യമില്ല. ആധുനിക മനുഷ്യന്റെ സന്തതസഹചാരിയായ സ്മാർട്ട് ഫോണുകളുടെ സ്ക്രീനിൽ തന്നെ വായിക്കുവാൻ തക്ക രീതിയിലാണു ഈ പിഡിഎഫുകൾ വിന്യസിച്ചിരിക്കുന്നതു്. ഫോണിന്റെ വീതിക്കു നിജപ്പെടുത്തിയ രീതിയിലാണു് മാർജിനുകൾ ചിട്ടപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നതു്.
- പിഡിഎഫ് പ്രമാണങ്ങൾ വായിക്കുവാനുള്ള പ്രയോഗങ്ങൾ എല്ലാതരം സ്മാർട്ട്ഫോണുകളിലും ഇന്നു ലഭ്യമാണു്. എന്നിരിക്കിലും സൗജന്യമായി കിട്ടുന്ന അഡോബി അക്രോബാറ്റ് റീഡർ ആണു് ഇവയിൽ ഏറ്റവും മുന്തിയതു്. അതുകൊണ്ടു് അഡോബി റീഡർ ഇൻസ്റ്റാൾ ചെയ്യുകയും അതിൽ ഈ ഫോൺ പിഡിഎഫുകൾ വായിക്കുകയും ചെയ്യുക.

കെ ദാമോദരന്റെ സമ്പൂർണ്ണകൃതികൾ 8

ഫോൺ പതിപ്പുകളുടെ കണ്ണികൾ

1. കേരളചരിത്രത്തിന്റെ തുടക്കം
2. കേരളത്തിലെ ശിലായുഗ മനുഷ്യർ
3. മഹാശിലാസംസ്കാരം
4. ഗോത്രസമുദായങ്ങൾ
5. സംഘംകൃതികൾ
6. ഗോത്രഭരണത്തിൽ നിന്നു് രാജവാഴ്ചയിലേക്ക്
7. മൂവരചരും ചിറ്ററചരും
8. സംഘംകൃതികളിലെ ചേരരാജാക്കൻമാർ
9. തൊഴിലും ജാതിയും
10. പ്രാചീനകേരളത്തിലെ കുടുംബബന്ധങ്ങൾ
11. സംഘംകൃതികളിലെ സാമൂഹ്യജീവിതം
12. മതവും ദൈവവും
13. പ്രാചീനകേരളത്തിലെ വ്യാപാരബന്ധങ്ങൾ
14. മലയാള ഭാഷയുടെ ഉത്ഭവം
15. ഫ്യൂഡലിസത്തിലേക്ക്
16. ചരിത്രപരമായ ഒരവലോകനം
17. സ്വാതന്ത്ര്യസമരത്തിന്റെ ആരംഭം
18. ബ്രിട്ടിഷ്ഭരണത്തിന്റെ അനിവാര്യഫലങ്ങൾ
19. കാൺഗ്രസ്സിന്റെ ഉത്ഭവവും വളർച്ചയും
20. മലബാർ ലഹള
21. നിസ്സഹകരണത്തിൽനിന്നു് നിയമലംഘനത്തിലേയ്ക്കു്
22. നിയമലംഘനപ്രസ്ഥാനം
23. ഗുരുവായൂർ സത്യാഗ്രഹം
24. വീണ്ടും നിയമലംഘനം
25. സ്വാതന്ത്ര്യസമരം പുതിയ ഘട്ടത്തിൽ
26. രണ്ടാം ലോകമഹായുദ്ധം
27. ആഗസ്റ്റ് സമരം
28. സ്വാതന്ത്ര്യത്തിലേയ്ക്കു്
29. ഐക്യകേരളം

വെബ് പതിപ്പ കണ്ണികൾ

1. കെ ദാമോദരൻ: സമ്പൂർണ്ണകൃതികൾ ഭാഗം 1
2. കെ ദാമോദരൻ: സമ്പൂർണ്ണകൃതികൾ ഭാഗം 2
3. കെ ദാമോദരൻ: സമ്പൂർണ്ണകൃതികൾ ഭാഗം 3
4. കെ ദാമോദരൻ: സമ്പൂർണ്ണകൃതികൾ ഭാഗം 4
5. കെ ദാമോദരൻ: സമ്പൂർണ്ണകൃതികൾ ഭാഗം 5
6. കെ ദാമോദരൻ: സമ്പൂർണ്ണകൃതികൾ ഭാഗം 6
7. കെ ദാമോദരൻ: സമ്പൂർണ്ണകൃതികൾ ഭാഗം 7
8. കെ ദാമോദരൻ: സമ്പൂർണ്ണകൃതികൾ ഭാഗം 8
9. കെ ദാമോദരൻ: സമ്പൂർണ്ണകൃതികൾ ഭാഗം 9
10. കെ ദാമോദരൻ: സമ്പൂർണ്ണകൃതികൾ ഭാഗം 10

സായാഹ്ന ഫൗണ്ടേഷൻ, ജഗതി, തിരുവനന്തപുരം 695014